

❁ دلیل اهمیت آیه الکرسی

✓ اهمیت فوق العاده آیه الکرسی از این نظر است که مجموعه‌ای از معارف اسلامی و صفات خداوند اعم از صفات ذات و فعل، مخصوصاً مسأله توحید در ابعاد مختلف را در بر گرفته، این اوصاف که به دوازده بخش بالغ می‌شود و هر کدام می‌تواند ناظر به یکی از مسائل تربیتی انسان باشد قابل دقت است و به گفته ابوالفتوح رازی (تفسیر ابوالفتوح رازی، جلد ۲ صفحه ۳۲۷) هر یک از این صفات، یکی از مذاهب باطله را نفی می‌کند (و به این ترتیب، دوازده تفکر باطل و نادرست به وسیله آن اصلاح می‌شود).
تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۲۷۶

❁ واژه شناسی

✓ «سنه» از ماده «وسن» به گفته بسیاری از مفسران به معنی سستی مخصوصی است که در آغاز خواب روی می‌دهد یا به تعبیر دیگر به معنی خواب سبک است، و «نوم» به معنی خواب، یعنی حالتی است که قسمت عمده حواس انسان، از کار می‌افتد. در واقع، سنه خوابی است که به چشم عارض می‌شود، اما وقتی عمیق تر شد و به قلب عارض شد، «نوم» گفته می‌شود.

✓ این که چرا «سنه» بر «نوم» مقدم داشته شده با اینکه قاعدتاً فرد قوی تر را جلوتر ذکر می‌کنند و سپس به فرد ضعیف اشاره می‌نمایند، به خاطر این است که از نظر ترتیب طبیعی، نخست سنه (خواب سبک) دست می‌دهد و سپس عمیق تر شده، تبدیل به نوم می‌گردد. به حال این جمله، اشاره به این حقیقت است که فیض و لطف تدبیر خداوند دائمی است و لحظه قطع نمی‌گردد و همچون بندگان نیست که بر اثر خواب‌های سبک و سنگین، یا عوامل دیگر غافل شود. تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۲۶۵

❁ اقسام صفات خداوند

✓ صفات خداوند دو گونه‌اند. برخی صفات، عین ذات او هستند و قابل تجزیه از ذات الهی نمی‌باشند. مانند: علم، قدرت و حیات. اما برخی صفات که آنها را صفات فعل می‌نامند، مربوط به فعل خداوند است، مثل خلق کردن و عفو نمودن. منشأ اینگونه صفات، اراده الهی است که اگر بخواهد خلق می‌کند، ولی درباره صفات ذات این را نمی‌توان گفت که اگر خداوند بخواهد می‌داند و اگر نخواهد نمی‌داند. تفسیر نور، ج ۱، ص ۲۹۹

❁ آثار تربیتی توحید

✓ نمونه‌ای از آثار تربیتی توحید همین است که مسلمانان در برابر پادشاهان و صاحبان قدرت سجده نمی‌کردند. در برابر نجاشی پادشاه حبشه، پناهندگان مسلمان گفتند: «لا نسجد الا لله» ما به غیر خدا سجده نمی‌کنیم. دحیه کلبی یکی دیگر از مسلمانان در کاخ قیصر روم، سجده نکرد و در جواب کاخ نشینان گفت: «لا اسجد لغير الله» ...
✓ امامان معصوم علیهم السلام نیز برای تربیت چنین انسان‌هایی تلاش می‌کردند. علی علیه السلام فرمودند: «لاتکن عبد غیرک و قد جعلک الله حراً»
✓ لازم است مسلمانان هر روز و در هر جا با صدای بلند، اذان بگویند و فریاد آزادی از بندگی خدایان دروغین و طاغوت‌ها را سر دهند و گوش نوزادان خود را قبل از هر صدایی، با طنین توحید «لا اله الا الله» آشنا سازند. تفسیر نور، ج ۱، ص ۴۰۰

ایستگاه دوم: پرسمان زندگی (زال احکام)

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ.

❁ صفات ده گانه الهی

✓ در ادامه آیه شریفه و پس از بیان یگانگی ذات الهی، صفات متعددی را برای او ذکر می‌کند که بالغ بر ده صفت است:

- ۱- او زنده است. حیات الهی، ابدی است و او هیچ وقت نمی‌میرد: وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ (فرقان/ ۵۸)
- ۲- او قیوم است. قیوم به معنای کسی است که خود قائم به خویش است و دیگران هم قائم به او هستند.
- ۳- چرت و خواب او را نمی‌گیرد. وقتی خدا را قیوم دانستیم و پایداری و قوام موجودات عالم را در هر لحظه وابسته به او دانستیم، روشن است که نباید او را خواب یا چرتی بگیرد و در تمام لحظه‌ها باید افاضه فیض کند و فیض دادن او با خواب جور در نمی‌آید.
- ۴- آنچه در آسمان‌ها و زمین است از آن اوست. یعنی خداوند مالک و ملک تمام موجودات عالم است و اختیار همه عالم در دست اوست.

۵- هیچ کس جز با اجازه او نمی‌تواند نزد او شفاعت کند. ... شفیعیان را خود خداوند برمی‌انگیزد و تعیین می‌کند و این نشانی از لطف و مرحمت او بر بندگان است که بدینوسیله می‌خواهد گنهکاران را از عذاب برهاند.

۶- خداوند همه چیز را می‌داند. او تمام حوادثی را که در پیش روی انسان‌هاست و یا در آینده اتفاق خواهد افتاد، می‌داند و این گوشه‌ای از علم بی‌پایان خداست ... ضمناً هیچ کس نمی‌تواند بر علم الهی احاطه پیدا کند مگر آن مقداری که خود او بخواهد، مفهوم این سخن این است که ممکن است خداوند مقداری از علم خود را در اختیار کسانی مانند انبیاء و اولیاء بگذارد.

۷- کرسی او آسمان‌ها و زمین را فرا گرفته است ... کرسی خدا هر چه باشد، گستره علم و آگاهی او در مقام فعلیت است که تمام موجودات عالم را زیر پوشش خود دارد و اساساً پیدایش موجودات به معنای تحقق و عینیت یافتن علم ازلی الهی است.

۸- نگهداری آسمان‌ها و زمین، خدا را خسته نمی‌کند ... چون همان گونه که علم او بی‌پایان و نامحدود است، قدرت و توانایی او نیز نامحدود است و با وجود قدرت بی‌پایان، خستگی و دشواری کار، معنی ندارد و بنابراین نگهداری آسمان‌ها و زمین برای او ملال‌آور و زنج‌آور و دشوار نیست و این گونه مفاهیم در ذات باری تعالی که کمال مطلق است، راه ندارد.

۹- او برتر و والا است. برتری خدا بر تمام موجودات واضح و روشن است چون او به هیچ کس و هیچ چیز نیاز ندارد ولی همه موجودات به او نیاز دارند.

۱۰- او بزرگ است. عظمت و بزرگی خدا نیز روشن است زیرا اوست که کمال مطلق است و تمام صفات جمال و جلال را دارد و اوست که بر تمام عالم، هستی بخشیده است او معطی و هستی بخش است پس بزرگ است. تفسیر کوثر، ج ۱، ص ۵۸۳ تا ۵۸۵

❁ چرا خداوند، سزاوار پرستی است؟

✓ آیه الکرسی به مردم می‌فهماند که خداوند نه تنها مالک عالم و عالم به تمام مملوک‌های خود است، بلکه

سراسر هستی با همه مخلوقاتش، تحت سلطه و قدرت اوست. (بقره، ۱۱۶؛ ابراهیم، ۱۹) و مردم قدرت نامحدود خالق را با قدرت مخلوق مقایسه نکنند. زیرا خستگی، از عوارض ماده است، اما توانایی خداوند عین ذات اوست. «إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ» (هود، ۶۶)

✓ خدایی سزاوار پرستش است که زنده و پابرجا و ستوده باشد، گرفتار ضعف و خستگی و دچار خواب و چرت نگردد، احدی بدون اراده او قدرت انجام کاری را نداشته باشد. همه چیز را بداند و بر همه چیز احاطه و تسلط داشته باشد. این چنین خدایی می‌تواند معبود و محبوب باشد و به چنین خدایی می‌توان توکل کرد و عشق ورزید و به او امیدوار بود. خدایی که قرآن، این گونه معرفی می‌کند، با خدای انجیل و تورات تحریف شده قابل مقایسه نیست. آن کسانی که در بن‌بست‌های تنگ و تاریک نظام مادی جهان گرفتار شده‌اند، چگونه می‌اندیشند؟ «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ»

تفسیر نور، ج ۱، ص ۴۰۵

❁ بنده ایم یا آزاد!!

✓ امام کاظم علیه السلام از در خانه‌ی شخصی بنام «بشر» می‌گذشت، متوجه سر و صدا و آواز لهن و لعبی شدند که از خانه بلند بود. از کنیزی که از آن خانه بیرون آمده بود، پرسیدند صاحب‌خانه کیست؟ آیا بنده است؟! جواب داد: نه آقا، بنده نیست آزاد است. امام علیه السلام فرمود: اگر بنده بود این همه نافرمانی نمی‌کرد. کنیز سخن امام علیه السلام را وقتی وارد منزل شد به صاحب‌خانه بازگفت. او تکانی خورد و توبه کرد. تفسیر نور، ج ۱، ص ۴۰۲

❁ بحث روایی

✓ شیخ طوسی در امالی به سند خود از ابی امامه باهلی روایت کرده که گفته است: از علی بن ابی طالب علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: باور نمی‌کنم که کسی اسلام را فهمیده باشد و یا در اسلام متولد شده باشد و سیاهی شب را به صبح سپر کند و این آیه را نخواند، «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ... وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» عرض کردم منظور از سیاهی شب چیست؟ فرمود: یعنی همه شب، آن گاه فرمود: اگر بدانید که این آیه چیست و یا فرمود اگر بدانید در این آیه چیست در هیچ حالی آن را ترک نخواهید کرد.

✓ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: آیه الکرسی را از گنجینه‌ای که در زیر عرش است به من داده‌اند و به هیچ پیغمبری قبل از من نداده بودند، علی علیه السلام سپس اضافه کرد از آن وقت که من این مطلب را از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم هیچ شئی را به سر نبردم مگر آنکه آن را قرائت کردم ... ترجمه تفسیر المیزان، ج ۲، ص ۵۱۴ تا ۵۱۶

❁ خلاصه بحث

✓ نه تنها هستی از اوست، کارایی هستی نیز از اوست.
✓ خداوند بر همه چیز و در همه حال آگاه است، پس از گناه در برابر او حیا کنیم.
✓ او بر همه چیز احاطه دارد، ولی دیگران بدون اراده او حتی به گوشه‌ای از علم او احاطه ندارند.
خلاصه مطالب برگرفته از تفسیر نور، ج ۱، ص ۴۰۶

❁ تفاوت رکن و غیر رکن

✓ ارکان نماز، اجزای اساسی آن به شمار می‌آید و چنانچه یکی از آن‌ها به جا آورده نشود یا اضافه شود، هر چند بر اثر فراموشی هم باشد، نماز باطل است.
✓ واجبات دیگر، گرچه انجام دادن آن‌ها لازم است، ولی چنانچه از روی فراموشی، کم یا زیاد شود نماز باطل نیست.

منبع: کتاب آموزش فقه؛ نوشته محمدحسین فلاح زاده؛ صفحه ۱۱۰

❁ درسی ۵۳: واجبات نماز

- ✓ «نماز» با گفتن «الله اکبر» آغاز می‌شود و با «سلام» به پایان می‌رسد.
- ✓ آن چه در نماز انجام می‌شود، یا واجب است یا مستحب.
- ✓ واجبات نماز، یازده چیز است که برخی «رکن» و برخی «غیررکن» است.
- ✓ رکن عبارت است از:
  - ❖ نیت
  - ❖ قیام
  - ❖ تکبیره الاحرام
  - ❖ رکوع
  - ❖ سجود
- ✓ غیر رکن عبارت است از:
  - ❖ قرائت
  - ❖ ذکر
  - ❖ تشهد
  - ❖ سلام
  - ❖ ترتیب
  - ❖ موالات

ایستگاه سوم: موعودپژوهی و آخر الزمان

پرسش ۵۳: اظهار محبت به امام زمان (عج) به چه صورت‌هایی انجام می‌شود؟

قسمت پایانی

خلاصه مطالب ۳ جلسه گذشته:

- امام باقر (ع) کسی که با حالت معرفت نسبت به امام خود از دنیا برود، مانند کسی است که همراه حضرت قائم (عج) و در خیمه او خواهد بود.
- امام موسی کاظم (ع) کسی که توانایی بر دیدار ما ندارد، دوستان صالح ما را دیدار کند و کسی که قدرت بر کمک و رابطه با ما را ندارد با دوستان صالح ما رابطه داشته باشد ...
- راه‌های اظهار محبت به امام زمان (عج):

۱. هدیه ثواب اعمال خیر و مستحب مان به ایشان ۲. دعا برای سلامتی، تعجیل در فرج و رفع غم و اندوه ایشان
۳. در هر حال به یاد امام غایب از نظر بودن
۴. حفظ ارتباط قلبی با امام (عج) از طریق ادعیه وارده (دعای ندبه، زیارت آل یاسین، دعای فرج و ...)

علاوه بر موارد مذکور (اشاره شده در خلاصه مطالب) به امور ذیل نیز سفارش شده است که فهرست گونه ذکر می‌شوند:

- ✓ توسل بر او و دعوت مردم به سوی او
- ✓ مخفی کردن اسرار اهل بیت (ع) از نامحرمان
- ✓ اقتدا به اعمال او و لعن بر بنی امیه و دشمنان
- ✓ انتظار فرج آن حضرت و غمگین بودن از فراق او
- ✓ طلب دیدار او دعا برای مشرف شدن در خدمتش
- ✓ تکذیب کسانی که ادعای نیابت خاص آن حضرت را داشته باشند.
- ✓ گریه صادقانه بر ناراحتی‌ها و مصیباتی که به آن وجود نازنین وارد می‌شود.
- ✓ عدم تعیین وقت ظهور و تکذیب کسانی که وقت معینی را برای ظهور، اعلام می‌کنند.
- ✓ اهتمام بر یاری او با زبان و عمل، به گونه‌ای که هر آن چه او می‌پسندد و او را خوشحال می‌کند، انجام دهیم.

منبع: کتاب ۲۰۰ پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان (عج)؛ نوشته سید جعفر موسوی نسب؛ صفحه ۲۹۲ (با اندک جابجایی در عبارات)

درس ۵۳: آداب نماز جماعت - قسمت پایانی

ایستگاه چهارم: روش‌های نیکو در معاشرت

- ✓ مکبر (تکبیرگو) از گفتار امام جماعت، تبعیت کند. تکبیر را طولانی نکوید و از چرخاندن و کشیدن صوت، خودداری نماید.
- ✓ وقتی نماز جماعت، برپا می‌شود، مستحب است کسی که نمازش را فرادا خوانده، دوباره با جماعت بخواند.

- ✓ کسی که احتمال می‌دهد به رکوع امام نمی‌رسد، می‌تواند سوره و قنوت را بخواند و یا تسبیحات اربعه را یک بار بگوید.

- ✓ کسی که سر از رکوع یا سجده برمی‌دارد و می‌بیند امام در رکوع یا سجده است باید برگردد. رکوع یا سجده اضافی او (در جماعت) نمازش را باطل نمی‌کند و اگر فکر می‌کند به دنباله رکوع یا سجده نمی‌رسد، می‌تواند منتظر بماند و به رکوع یا سجده نرود.

- ✓ کسی که سهوا پیش از امام به رکوع رفته، چنانچه بداند که اگر برگردد، به مقداری از قرائت امام می‌رسد، باید برگردد و در غیر این صورت، منتظر بماند تا امام به او برسد.

- ✓ کسی که سهوا پیش از امام به سجده رفته، صبر کند تا امام به او برسد.
- ✓ اگر امام جماعت در شماره رکعت‌های نماز، دچار شک یا اشتباه شود، نمازگزارانی که در شماره رکعت، یقین دارند باید با بلند گفتن ذکر مربوطه (بحول الله) و یا با اشاره، موضوع را به امام بفهمانند.
- ✓ حضور در صف اول نماز جماعت، اجر و ثوابی بیش از حضور در صف‌های بعدی دارد.

- ✓ وقتی در صف نماز جماعت، فضای خالی به وجود می‌آید و یا کسی که از صف، خارج می‌شود، نفری که در صف بعد قرار دارد، باید به صف جلو بیاید و جای خالی را پر کند.

منبع: کتاب روش‌های نیکو در معاشرت؛ نوشته سید مصطفی ابطی؛ صفحات ۱۲۵ و ۱۲۶

ایستگاه پنجم: گمشده این روزهای جهان اسلام ...

کسی که «وحدت» مسلمانان را نخواهد، مسلمان نیست!

اثنه ما در نماز جماعت آنان، شرکت می‌کردند

به جهت اتحاد مسلمانان ...

برگرفته از بیانات «بهجت العارفین» در کتاب زمزم عرفان، ص ۴۸۱

ایستگاه آخر: یک تکلیف «عصر ظهوری»

با عنایت به نکات مطرح شده در بخش آداب نماز جماعت

از این پس می‌کوشیم به این تکلیف مهم، عمل نماییم:

«سبقت» در حضور در «صف اول» نماز جماعت

و پس از آن حضور و نغم بخشیدن به صفوف بعد ...

«عصر ظهور» در فضای مجازی:

asre-zohur.ir
 asre-zohur.ir/en
 telegram.me/asrezohur
 mahfelezekr.ir
 asrezohur@chmail.ir

- ✳ سایت مؤسسه (فارسی):
- ✳ سایت مؤسسه (انگلیسی):
- ✳ کانال رسمی مؤسسه در تلگرام:
- ✳ سایت هیأت رهروان سیدالشهدا (عج):
- ✳ پست الکترونیکی مدرس کلاس تفسیر:

به امید دیدار ...